

HAGIOGRAFSKE ZNAČILNOSTI V KRATKIH PRIPOVEDNIH BESEDILIH MOHORJEVIH KOLEDARJEV DRUGE POLOVICE 19. STOLETJA

BLANKA BOŠNJAK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
blanka.bosnjak@um.si

Ena izmed možnih materialnih produkcij hagiografskega diskurza so objave hagiografskih pripovedi v periodičnih publikacijah, tako bo v prispevku med drugim prikazan razvoj in zaton različnih hagiografskih kratkih pripovedi ter drugih oblik besedil s hagiografskimi prvinami v izbranih periodičnih publikacijah druge polovice 19. stoletja. V raziskavo so zajeti letni koledarji Mohorjeve družbe v obdobju med letoma 1861 in 1890. V obravnavanem korpusu Mohorjevih koledarjev so z usihanjem hagiografskih kratkih pripovedi in besedil s hagiografskimi prvinami (npr. poučni zgledi svetniških, bibličnih ali cerkvenih oseb) začele naraščati objave posameznih kratkih biografskih besedil in tudi vedno pogostejših različnih oblik besedil z biografskimi prvinami.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.4](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.4)

ISBN
978-961-286-778-2

Ključne besede:

hagiografija,
hagiografske prvine v
besedilih,
hagiografska kratka
pripoved,
pripovedni zgledi in sklici,
svetniške in svetopisemske
osebe,
Mohorjev koledar,
kratka biografska besedila

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.4](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.4)

ISBN
978-961-286-778-2

Keywords:

hagiography,
hagiographic elements in
text, hagiographic short
narrative,
narrative examples and
references,
saints and biblical persons,
Mohor calendar,
biographical short texts

HAGIOGRAPHIC CHARACTERISTICS IN SHORT STORY TEXTS IN MOHOR CALENDARS IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY

BLANKA BOŠNJAK

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
blanka.bosnjak@um.si

One of possible material productions of hagiographic discourse are publications of hagiographic narratives in periodic publications, so the contribution displays the evolution and decline of different hagiographic short story texts and other text forms with hagiographic elements in chosen periodic publications of the second half of the 19th Century. The research captures annual calendars of Mohorjeva družba publications in period between 1861 and 1890. The presented corpus of Mohor calendars shows that publications of individual biographical short texts as well as more and more frequent various forms of texts with biographical elements started to grow with decline of hagiographic short story and texts with hagiographic elements (e. g. instructive examples of saints, biblical or ecclesiastical persons).

1 Uvod

Krščanska hagiografija v ožjem smislu, kot veja zgodovinskih disciplin v preteklosti, je pomenila znanstveno preučevanje svetniškega življenja in kulta opirala se je na liturgične koledarje,¹ martirologije (od začetka 2. stoletja so najprej častili mučence, nato pa še druge vrste svetnikov in svetnic, okrog katerih se je razvil kult), na dokumentarne in pripovedne vire (npr. kronike, akte kot avtentične dokumente mučencev, pasijone, življenjepise svetnikov in svetnic, legende) (Saxer, Heid 2014). Pojem svetnikov izhaja iz latinskega *sanctus* v pomenu »sveti« in ti so se, z religiozne perspektive, dokazali z mučeniško smrtjo ali življenjem, polnim junaških kreposti (Roy 2011). Po drugi strani pa je zanimiv širši in sodoben pogled na hagiografijo, ki se ne oblikuje le v besedilih, temveč še v drugih diskurzih in medijih, pri čemer se je ob njeni interpretaciji dobro posvetiti »procesom« mišljenja in življenja v družbi za časa njenega pojavljanja, kar sodi v širši doseg t. i. »primerjalne hagiologije« (Hollander 2020). V tem kontekstu se hagiografski diskurz ne obravnava le v okviru ohranjene materialne produkcije, znotraj katere se konstruira svetost neke osebe, temveč tudi v smislu prepričanj in načina življenja, kjer so te materialne produkcije le ena izmed njegovih manifestacij (Rondolino 2019: 4–5). V prispevku nas bo zanimala prav materialna produkcija pripovednih besedil s prvini hagiografije v izbranih periodičnih publikacijah druge polovice 19. stoletja. Tako so v raziskavo zajeti letni koledarji² Mohorjeve družbe v obdobju med letoma 1861 in 1890 (z letnicami izida med 1860 in 1889). S pomočjo Andreja Einspielerja, Antona Janežiča in drugih je bilo namreč prav v Celovcu leta 1851 ustanovljeno Društvo sv. Mohorja. Anton Martin Slomšek ga je mdr. finančno podprl, pred ustanovitvijo pa s svojimi prizadevanji: že v januarju leta 1845 je pri lavantinskem ordinariatu vložil prošnjo za ustanovitev društva oz. družbe za izdajanje cenejših slovenskih »rodoljubnih knjig«, ki ji je priložil pravila. Njegova prošnja je na poti do Dunaja obležala do 23. februarja v Ljubljani, *Kmetijske in rokodelske novice*³ so v kratkem prispevku pod naslovom »Novo, celo posebno veselje za vse Slovence« namero pozdravile (Kmetijske 1845: 31), škofa pa so medtem posvarili, da Slomšek že ustanavlja, kar še ni dovoljeno. Po negativni rešitvi prošnje je Slomšek uredil drugače: sestavil, dal v cenzuro in izdal je

¹ Mohorjeva družba je imela v obravnavanem obdobju svoj sedež v Celovcu.

² Liturgični koledar ima tudi svečeniški cikel, ki je spomin na svetnike, običajno na dan njihove smrti (ki se razume kot dan njihovega rojstva v večno življenje). Nekateri od teh datumov so zelo stari, zlasti dnevi mučencev, kot sta Peter in Pavel 29. junija. Posamezni se obhajajo univerzalno, npr. dnevi apostolov in evangelistov, rojstvo Janeza Krstnika 24. junija, drugi pa bolj regionalno ali lokalno, odvisno od verske ločine (Senn 2011).

³ *Kmetijske in rokodelske novice* (19. 2. 1845).

namesto tega »Drobtinice za novo leto 1846« s podnaslovom, ki nakazuje večnaslovniškost in namen publikacije: »Učitelam ino učencam, starišam ino otrokam v podvučenje ino za kratek čas« (Slomšek 1846: 3).⁴ Društvo sv. Mohorja je leta 1851 nastalo po različnih zgledih, kot je bilo mdr. dunajsko mehitaristično redovno društvo s prizadevanji za širjenje dobrih katoliških knjig,⁵ tudi po vzoru češkega društva sv. Janeza Nepomuka, imenovano pa je bilo po oglejskem škofu in mučencu sv. Mohorju oz. Hermagorasu (Hermagoru) (mučeniško naj bi umrl okrog leta 305 skupaj z diakonom Fortunatom, oba godujeta 12. julija, ki je spominski dan prenosa njihovih relikvij v Oglej), od leta 1031 zavetnikom oglejskega patriarhata in med letoma 1461 in 1961 tudi ljubljanske škofije (s sv. Fortunatom).⁶ Spodbuda za društvo je bila v veliki meri nevarnost nemške jezikovne prevlade po letu 1848, tako je Družba oz. Društvo sv. Mohorja mdr. skrbelo za popularizacijo slovenske besede in knjige, vendar je bila produkcija predvsem verskovzgojnega značaja (Grafenauer, Gspan 2022; Hladnik 2006; Vodopivec 2010: 62). V vsebinski okvir Mohorjeve družbe je sodilo tudi izdajanje vsakoletnih koledarjev, ki so izhajali v Celovcu od leta 1860 (Hladnik 1982: 389).

2 Hagiografski diskurz v kratkih besedilih Mohorjevih koledarjev med 1861 in 1890

Tip literature, ki jo je izdajala Mohorjeva družba v zgodnjem koledarskem obdobju, mdr. predstavlja t. i. koledarska zgodba, ki je ustrezna pojmu dolžini (10.000–20.000 besed), mestu objave v koledarju Mohorjeve družbe in po vsebinskih značilnostih. Programske napotke, ki jih je leta 1863 deloma prevzela Mohorjeva družba, je 1858 sestavil pisatelj Fran Levstik s poudarkom na preprostem kmečkem človeku ter mladini kot bralcih (Hladnik 1982: 398). Namen mohorjanske literature je bil tako didaktičen in za kratkočasenje, predvideni žanri pa so bili kmečka povest, zgodovinska, krajepisna, narodopisna in biografska povest. Prevedena besedila v prvih dveh desetletjih družbinega obstoja so prispevala povesti po vzoru

⁴ Več o Slomškovi prizadevanjih v zvezi z *Drobtinicami* je najti v prispevku te monografije avtorice Karin Požin.

⁵ Mehitaristi so samostanski red armenske Katoliške cerkve, ki ga je ok. 1700 ustanovil Mechithar iz Sebaste v Armeniji. Znani so po seriji znanstvenih publikacij starodavnih armenskih različic sicer izgubljenih starih grških besedil in raziskavah klasičnega ter sodobnega armenskega jezika. Sledijo pravilu sv. Benedikta. Kongregacija je bila dolgo razdeljena na dve veji, pri tem pa so se posamezne nahajale v Benetkah in na Dunaju. Leta 2000 so se združili z ustanovitvijo enega inštituta (Bardakjian 1976: 10–14).

⁶Od l. 1961 sta sv. Mohor in Fortunat drugotna zavetnika ljubljanske nadškofije. O dokaj zapletenem zgodovinskem ozadju življenja sv. Mohorja (in Fortunata) kot tudi težavnosti glede njegove identitete je najti v prispevku Aleša Mavra v tej monografiji.

verskovzgojne fikcije nemškega katoliškega avtorja Krištofa Schmida,⁷ skupaj s podtipoma misijonske in mučeniške povesti (Hladnik 1982: 396–398; 2006). Koledar je kot serijska publikacija začel redno izhajati od leta 1860 naprej (za leto 1861). Tedaj ga je torej izdajala Mohorjeva družba v Celovcu (natisnil ga je Janez Leon), najprej se je imenoval Koledarček družbe svetega Mohora, zatem se je za leto 1873 preimenoval v Koledar družbe svetega Mohora (za navadna ali prestopna leta), kar je veljalo do obravnavanega leta 1890. Slovenske strokovne publikacije in periodični tisk so se sicer začeli vsestransko razvijati že v drugi polovici 18. stoletja zaradi spremenjenih družbenopolitičnih in gospodarskih okoliščin ter vzgojno-izobraževalnih potreb (Bošnjak 2020: 207–208, 211).

Avtor Ludwig Bieler je v razpravi *Theios anēr: das Bild des »göttlichen Menschen« in Spätantike und Frühchristentum* razvil mrežo kriterijev za določitev podobe svetih mož pozne antike in zgodnjega krščanstva iz njihovih življenjepisov. Njegove ugotovitve so zanimive v smislu motivno-tematske primerjave in snovne določitve značilnosti hagiografskih kratkih pripovedi. Avtor je namreč odkril določene podobnosti in skupne značilnosti v upovedovanju življenj modrecev ter svetnikov: značilna usoda (kamor je umestil njihov zgodnji duhovni razvoj, prirojeno modrost in smrt); značilna osebnost, ki se kaže v ponižnosti, stanovitnosti, trmi, askezi na različne načine: lahko kot odrekanje hrani, pijači, bogastvu, častem, različnim strastem; zatem njihova nenavadna vednost (npr. o prihodnosti, skritih stvareh) in nauk ter delovanje, kar je mdr. povezano s čudeži in tudi sprejetostjo v širši družbi (Bieler 1935: 22 po Movrin 2007: 81). Pri preučevanju hagiografij je pomembno upoštevati in analizirati tudi medkulturne koncepte hagiografskih tradicij in njihovih temeljnih hagiografskih procesov, ki zaznamujejo razvoj pripovednih tradicij, kot je najti pri avtorju Massimu A. Rondolinu v njegovi primerjalni študiji *Cross- Cultural Perspectives on Hagiographical Strategies: A Comparative Study of the »Standard Lives« of St. Francis and Milarepa*, v kateri izpostavi hagiografske procese in razvoj pripovedništva obsežnih hagiografskih korpusov o sv. Frančišku Asiškem iz 12. stoletja (v Umbriji v srednji Italiji) in Milarepi, tibetanskem budističnem učitelju iz 11. stoletja. Avtor podaja primerjalno analizo dveh hagiografskih tradicij (krščanske in budistične) s pomočjo štirih različnih motivno-tematskih sklopov, ki so skupni vsem hagiografskim pripovednim

⁷ Christoph Johannes Nepomuk Friedrich von Schmid (1768–1854) – katoliški duhovnik, katehet, pisatelj za mladino (Hoeres 2007).

virom obeh svetih mož: mladost – spreobrnjenje – skupnost – preobrazba (Rondolino 2017: 18–19).

Pojem hagiografije je poleg tega zvrstno in historično težko opredeljiv, saj gre za hibridni pojav,⁸ hagiografske značilnosti je najti v različnih besedilih in obdobjih (v pozni antiki, pri filozofskih življenjepisih, v pasijonih mučencev ter zgodbah o življenju svetnikov, anekdotah, videnjih, zbirkah čudežev, zgodbah o relikvijah, kanonizacijskih aktih, v liturgičnih knjigah, zgodnjih zgodovinskih zapisih,⁹ legendah¹⁰ idr.). Hagiografski diskurz je pravzaprav diskurz o vrlinah in čudežih svetih oseb (Movrin 2016: 82–83; Koron 2016: 241, 244). Najbolj znana zbirka življenj svetnikov in svetnic je bila *Zlata legenda oz. Legenda aurea* (tudi *Legenda Sanctorum*), ki jo je ok. leta 1260 sestavil dominikanec Jacobus de Voragine ali Jakob Voraginski (1229–1298).¹¹ Ta zbirka je bila tako priljubljena, da se je ohranilo približno tisoč njenih rokopisov, s pojavom tiska v petdesetih letih 14. stoletja pa so se izdaje v latinskem izvorniku in zahodnoevropskih jezikih povečale na stotine. V poznem srednjem veku naj bi bila edina bolj brana knjiga samo še *Sveto pismo*. Zbirka prinaša pripovedi o življenju svetnikov ter svetnic in njihovih čudežih, predstavljene so glede na njihove praznike v liturgičnem koledarju. Še danes so bistveni ključ za razlago ikonografskih ter umetniških upodobitev svetnikov ter svetnic, čeprav je v zbirki veliko hagiografske svobode, pretiravanj, prikazov neobičajnih pojavov in elementov nadnaravnih misterijev (npr. čudežev, ozdravljenj, prikazovanj) (Ryan 1995: xiii; Roy 2011). Delo zajema iz zelo različnih virov, tako »iz cerkvenih učiteljev od sv. Avgušтина do sv. Bernarda, veliko pa naj bi bilo v njem tudi ustne srednjeveške tradicije, zato mnoge življenjepise spremlja obilica legendarnih in mističnih pripovedi. V tej in podobnih zbirkah se je hagiografska literatura razširila po Evropi v nepregledni množici rokopisov in poznejših tiskanih izdaj, ki so bile pri ljudeh izjemno priljubljene in so bile dolga stoletja najbolj razširjeno ljudsko berilo« (Ogrin 2011: 67).

⁸ »Hagiografija« kot termin se v sodobnem pomenu pojavi šele v 19. stoletju (Movrin 2016: 84), samo hagiografsko izročilo pa seže v antiko (Koron 2016: 241).

⁹ »Tradicionalna pripoved o čudežih (*miracula*) se je korak za korakom umikala iz zgodovinopisnih del (*historiae*) in si slednjic poiskala zatočišče v posebnem žanru, hagiografiji« (Schmitt 1984: 296, cit. po Movrin 2016: 85).

¹⁰ Pod pojmom »legende« v prispevku razumemo zgodbe ali dogodke, ki niso potrjeni z zgodovino. Delehaye (1961) jih loči od hagiografskih pripovedi, ki imajo priznano dokumentarno vrednost, pri čemer klasificira legendarne teme, ki jih vsebujejo hagiografski dokumenti.

¹¹ »Najbolj znano sintezo na Zahodu je napravil dominikanski pridigar (sic – bližina pridige in *vita*) in poznejši škof v Genovici« (Ogrin 2011: 67).

William Granger Ryan, prevajalec *Zlate legende* v angleščino (edicije iz leta 1993), prav tako ugotavlja, da je celotno delo v bistvu zbirka številnih virov. Podaja ugotovitve raziskovalca Abbé Roza, ki je navedel približno 130 virov, citiranih ali omenjenih v tem delu, in jih razvrstil po stoletjih od drugega do trinajstega. Na seznamu so latinski in grški viri ter večina avtorjev, ki so takrat veljali za zanesljive avtoritete. Za nekatere Jacobusove vire pa je bilo znano, da so apokrifni in niso bili verodostojni, kar je sam izpostavil, vendar je posegel tudi po njih. Sicer naj bi ga skrbele razlike glede datumov, krajev in oseb, ki se pojavljajo v njegovih virih, in jih je večkrat poskušal uskladiti, vendar mu je bila točnost številskih dejstev, datumov ali drugih podatkov manj pomembna kot doktrinarni, moralni ali mistični pomen povzetih pripovedi. V njih je zastopal teme, kot sta božje ravnanje s človeštvom in zgodovina odrešenja, kar se je razkrivalo skozi življenja božjih zastopnikov – svetnikov in svetnic (Ryan 1995: xiv). Jacobus de Voragine zgodovinska dejstva prepleta s pripovedmi, ki so večinoma zgodbe o čudežih. Dejstvo, da je bila večina teh pripovedi vsaj deloma izmišljena, lahko tudi plod ustnega pripovedovanja več generacij, nikakor ne zmanjšuje njihove učinkovitosti. Služile so pomembnemu namenu: z učinkovito narativnostjo so podajale doktrinarno versko sporočilo. V njih so bili moški in ženski liki videti kot tisti, ki živijo to doktrino. Svetniki in svetnice, o katerih so ljudje slišali v cerkvi, se o njih pogovarjali in zanje plačevali, so v *Zlati legendi* prikazani s pripovedno živostjo: gibljejo se, govorijo in delujejo kot običajni ljudje, vendar so na poti v nebesa. Glavni namen teh pripovedi je bilo dokazati, da je bila določena oseba resnično sveta. O dejanskem življenju večine svetnikov in svetnic, zajetih v *Zlati legendi*, je bilo znanega zelo malo, tako je bilo prav mučeništvo največji dokaz njihove svetosti. Pri svetnikih in svetnicah, ki niso bili mučenci, pa so bili junaške kreposti in čudeži tisti, ki so bili opisani na slikovit način in so dokazovali, da je Bog deloval v posamezniku – od svetnika in svetnice so se torej pričakovali čudeži, njihov čudež pa je bil božje delo (Ryan 1995: xvi).¹²

Po navedenih vzorcih se je oblikovala tudi kratka hagiografska pripoved 19. stoletja na Slovenskem v okviru raziskave pregledanega pripovednega korpusa Mohorjevega koledarja, ki je izhajal med letoma 1861 in 1890 (številčno prikazano v tabeli 1). V njem je najti pripovedne tekste, ki jih poimenujemo s terminom hagiografska kratka pripoved prav zaradi njihove prevladujoče kračine in značilne motivno-tematske ter

¹² V Voraginovi zbirki *Zlata legenda* je zbranih okrog dvesto svetnikov in svetnic, le 41 je bilo žensk, med njimi je bilo samo 5 poročenih (Ryan 1995a: xviii).

pripovedne strukture. Pojavljajo se še druge oblike hagiografskih pripovedi, npr. v zelo kratkih pripovedno razvitih in poučnih zgledih, ki se ne razvijejo v kratke hagiografske pripovedi, vendar se v njih kot liki pojavljajo svetniške, svetopisemske ali cerkvene osebe (npr. puščavniki, menihi, nune). V vseh teh primerih so prisotne nekatere izmed narativnih značilnosti, kot so dialogi, opisi, pripovedovalčevi komentarji, tipizirana karakterizacija oseb, bolj ali manj razvita zelo kratka zgodba (lahko s paralelizmi, antitezami, presenetljivimi obrati v dogajanju) (prim. Bošnjak 2010: 70–73; Juvan 2000: 119). V obravnavanih Mohorjevih koledarjih pa so v tem smislu prisotna še besedila, v katerih ni razvite svetniške zgodbe, ampak se pojavljajo posamezne aluzije¹³ oz. sklici na svetniške osebe. Besedila s hagiografskimi prvinami, ki se pojavljajo v pregledanih letnikih Mohorjevih koledarjev, so največkrat anonimna, vendar so nekatera tudi avtorska, pri čemer so po vsej verjetnosti večinoma prevedena.

Tabela 1 tako prikazuje številčna razmerja med posameznimi letniki Mohorjevih koledarjev glede na pojavnost različnih oblik kratkih pripovednih besedil s hagiografskimi prvinami, kot so hagiografske kratke pripovedi ali zgodbeni odlomki iz življenja svetniških oseb, zgledi z liki svetniških, svetopisemskih ali cerkvenih oseb in besedila s sklici na svetniške osebe. V okvir številčne primerjave so zajeta še besedila z biografskimi značilnostmi: kratka biografska besedila ter druge oblike biografskega diskurza, npr. slavljeni zapisi ob raznih priložnostih za časa življenja ali ob smrti pomembnih oseb kot tudi kratki informativni biografski zapisi ob smrti tovrstnih posameznikov (škofov, duhovnikov, verskih, nacionalnih in kulturno pomembnih mož).

¹³ Aluzija največkrat »nastopa v vlogi citatne primere – meri na topiko iz sveta oseb, ki so veljale za utelešene podobe (*imago, eikon*) določenih kreposti ali lastnosti. Sklicuje se torej na bogove, junake, svetnike, zgodovinske osebnosti in tipizirane značaje ali situacije. Čeprav na njihove zgodbe in motive namiguje, pa jih v nasprotju z zgledom sama pripovedno ne obnavlja« (Juvan 2000: 122).

Tabela 1: Zastopanost besedil s hagiografskimi prvini in številčna primerjava z besedili biografskega diskurza v Mohorjevih koledarjih (za leta 1861–1890) z letnicami izida 1860–1889

KOLEDARJI MOHORJEVE DRUŽBE (za leta 1861–1890) z letnicami izida 1860–1889:	HAGIOGRAFSKE KRATKE PRIPOVEDI ali zgodbeni odlomki iz življenja svetniških oseb	ZGLEDI z liki svetniških, svetopisemskih ali cerkvenih oseb	BESEDILA S SKLICI na svetniške osebe	KRATKA BIOGRAFSKA BESEDILA	DRUGI BIOGRAFSKI ZAPISI: slavljeni zapisi ob raznih priložnostih za časa življenja ali ob smrti; kratki informativni biografski zapisi ob smrti
1860 Koledarček Družbe svetega Mohora	2	6	2	1	
1861	1		1	1	
1862	1		2		
1863			1		
1864	1	2		2	
1865		1	2	1	1
1866		2	1	2	
1867		1	1	1	
1868		3	1		
1869			1		
1870			1		
1871					
1872 Koledar Družbe svetega Mohora					
1873				1	
1874					
1875				1	
1876					
1877				1	
1878				1	
1879				1	
1880			1		
1881				1	
1882			2	1	3
1883					7
1884			1	1	6
1885					17
1886					11
1887			1	1	8
1888					14
1889					6

Vir: Mohorjevi koledarji, ki so izšli med letoma 1860 in 1889.

2.1 Hagiografske kratke pripovedi v obravnavanih Mohorjevih koledarjih

Hagiografske kratke pripovedi se pojavljajo v Mohorjevih koledarjih obravnavanega obdobja kot kratki življenjepisi svetnikov in svetnic, vendar tudi kot zgodbeni odlomki iz življenja svetniških oseb, pri čemer vsebujejo različne legendarne in historične prvine, pojavljajo se čudežni motivi, dramatični in drugi opisi, bolj ali manj tipizirana karakterizacija, dialogi ipd. V teh besedilih so prisotna literarno-oblikovna sredstva in poudarjene literarne prvine kot nosilke versko-didaktične vsebine (prim. Žejn 2021). Do leta 1865 so hagiografske kratke pripovedi, kot je razvidno iz tabele 1, s posameznimi primeri zastopane skoraj vsako leto, skupaj je pet takšnih pripovedi.¹⁴ Opisno jih navajamo do tega leta za vsako izdajo Mohorjevega koledarja posebej:

Sv. Mohor, Slovencev prvi apostelj (Koledarček 1860a: 1–6) – zaradi imenovanja Mohorjeve družbe po sv. Mohorju, ki je njen patron, dobrotnik Slovencev, v kulturnem spominu njihov prvi apostol, je podan legendarni kratek življenjepis svetnika z vsemi elementi hagiografske kratke pripovedi, »ki so ga Mohorja ali Hermagora klicali« v letu 46 po Kristusovem rojstvu s predhodno opombo: »Da bo pa vsak družnik zvedil, kdo je bil sv. Mohor, kdaj je živel in kakó je postal za nas Slovence največi dobrotnik, zató naj stóji koj na prvem mestu družbinega koledarčka kratek življenjepis tega svetnika, ki se po vsi pravici more imenovati prvi apostelj Slovencom« (Koledarček 1860a: 1–2). Sv. Mohor v pripovedi z evangelistom Markom spreobrnjen odide v Rim in postane škof v Ogleju:¹⁵ »On se podá s svetim Markom v poglavno mesto Rim, kjer ga je sv. Peter posvetil, ter ga apostoljskega škofa Ogleju in sosednjim deželam poslak«. Sv. Mohor je po pripovedi tam deloval okrog 20 let, spreobračal je nevernike v krščanstvo:¹⁶ »Kmaló se je glasila božja beseda po sedanjem Primorju, po Kranju in Gorotanu, po Štajerju noter na Hrovaško in Oggersko stran«, zatem je podano, da nastopi krvoločni rimski cesar

¹⁴ V Koledarčku družbe svetega Mohora za prestopno leto 1864 ni objavljena nobena hagiografska kratka pripoved (Koledarček 1863).

¹⁵ V Ogleju (it. Aquileia) je Bazilika Marijinega vnebovzetja in sv. Mohorja in Fortunata Splet.

¹⁶ Podana dejstva v tej kratki pripovedi so npr. zapisana tudi v Voraginovi *Zlati legendi* v okviru življenjepisa evangelista Marka, kjer je sv. Mohor imenovan kot Hermagoras: »Peter saw Mark's constancy in the faith and sent him to Aquileia, where he preached the word of God and converted an innumerable multitude of pagans to the faith of Christ. He is said to have written a copy of his gospel there, and to this day the manuscript is shown in the church at Aquileia and is preserved with due devotion. Mark converted a citizen of Aquileia whose name was Hermagoras, and brought him to Peter in Rome to be consecrated as bishop of Aquileia. Hermagoras assumed the office of bishop and ruled the church in Aquileia perfectly until he was taken by the infidels and crowned with martyrdom« (Voragine 1995a: 243).

Neron s preganjanjem kristjanov in oglejske cerkve (Koledarček 1860a: 1–2). V nadaljevanju zgodbe so prisotni čudežni elementi in motivi, dialogi, upovedana je značilna svetnikova usoda in osebnost, nauk ter delovanje (npr. ozdravljenje mučenic Eufemije, Rotije, Tekle in Erazme) in tudi sprejetost sv. Mohorja kot svetnika v širši družbi.

Papež Leon veliki pa Atila (Koledarček 1860b: 6–11) je hagiografski zgodbeni odlomek iz življenja papeža Leona I oz. Leona Velikega (živel naj bi okrog 390–461 n. š.), ki je v pripovedi branil krščanstvo tako, da je šel na pogajanja k hunskemu vojskovodji Atili v njegov tabor¹⁷ (živel naj bi okrog 406–453 n. š.), ko je bil s svojo vojsko v bližini Ravene v Italiji, zato je bil papež Leon Veliki kasneje razglašen za svetnika. V pripovedi so prisotni so čudežni motivi, npr. prikazovanje sv. Petra in Pavla: »Tudi terdijo svetopisci, da sta se nad sv. Leonom prikazala sv. Peter in Pavel, ki sta goreče meče vihtila in z gorečim obrazom Atilu kazala proti sevr, od kodar je prišel« (Koledarček 1860b: 10). V zgodbi se pojavljajo dramatični opisi in dialogi, kot npr. med cesarjem Valentijnanom in papežem Leonom Velikim, med papežem Leonom Velikim ter Atilo.

Sv. Ciril in Metod (Koledarček 1861: 34–37) je hagiografska kratka pripoved krajšega obsega o življenju Cirila in Metoda (imenovana kot »kratka čertica« in predvsem napoved za naslednje leto, ko naj bi bil objavljen njun daljši življenjepis ob 1000-letnici njunega prihoda v Sp. Panonijo) (Koledarček 1861: 37)¹⁸.

Agla (s podnaslovom »Povest iz prvih kerščanskih časov«), na koncu besedila je zapisano: »Poslovenil A. Gros«¹⁹ (Koledarček 1862: 18–48), in sicer gre za hagiografsko kratko pripoved daljšega obsega o življenju sv. Florjana. Naslovi poglavij v zgodbi so Uvod – Cerkvica – Zguba – Osoda – v Rimu – Spreobrnitev – Slovo – v Anizi – Preganjanje. V pripovedi je podano življenje sv. Florjana, časovno umeščeno v 3. stoletje našega štetja, iz »/.../ vas[i] Cajzelmaver z

¹⁷ V Voraglinovi *Zlati legendi* je ta dogodek prav tako opisan, in sicer v okviru legende o tem papežu, sv. Leonu: »At that time Atila was devastating Italy. Saint Leo spent three days and nights in prayer in the church of the apostles and then said to his associates: "If any of you wish to follow me, come along!" He went out of the city and moved toward Atila and his band« (Voragine 1995a: 339).

¹⁸ V *Koledarčku* za naslednje leto napovedana zgodba ni bila objavljena.

¹⁹ Po vsej verjetnosti Anton Gros (rojstno ime) oz. Severin Gros (redovno ime) (1829–1893), rojen 13. januarja 1829 v Trziču (krstno ime Anton), umrl 3. decembra 1893 v St. John'su v Ameriki, kjer je kot izobraženi duhovnik stopil v red benediktincev. Bil je doktor bogoslovja, generalni vikar in škofov svetovalec (Mulaček 2022).

imenom in v sredi nje krasno Mariji Devici posvečeno cerkvice. — Glej! ravno na tem mestu je stala svoje dni mala hišica staršev sv. Florjana, kateri je bil v nji rojen v tretjem stoletju po Kristusu« na »zgornjam Avstrijskem« (Koledarček 1862: 18–19). Pripoved se začne s prikazom požrtvovalne ljubezni in pomoči dvanajstletnega Florjana bolnemu očetu, kar se nadaljuje v zgodbo iz zgodnjega krščanskega obdobja. Prisotni so elementi svetniškega življenja (Bieler 1935: 22 po Movrin 2007: 81) in so v pripovedi naslednji: značilna usoda Florjanovega življenja, ki ima že od zgodnje mladosti prirojeno modrost, vernost, se hitro duhovno razvija in umre mučeniške smrti. Naslednji primer: bog usliši molitev dečka in reši njegovo domačo vas ter domačijo pred ognjem, zatem neznan brodar reši življenje tega dečka. Osebnostno je Florjan v pripovedi ponižen, stanoviten v svoji pomoči očetu in drugim, odreka se častem, različnim strastem, ves čas živi zgledno, tudi njegovo delovanje poteka v dobro drugih. Upovedan je čudežni motiv pomoči dečku Florjanu, ki ga iz rok rimskih vojakov reši neznan vojaški častnik na konju in zatem izgine; čudežno se spreobrneta dva izmed njegovih sovražnikov. Tudi po svoji mučeniški smrti (utopljen v reki Aniži) je sv. Florjan splošno sprejet v širši družbi s spominjanjem nanjo, kar poteka v tej hagiografski kratki pripovedi zgodbeno zaokroženo. V zgodbi se mdr. pojavita stranska lika: grešnica Agle, ki je naslovna oseba, pomaga rešiti življenje Florjanu, ter prijatelj Bonifac. V skladu s hagiografsko snovjo je opisana njuna spreobrnitev v krščanstvo ter kasneje Bonifacova mučeniška smrt,²⁰ Agle pa v pripovedi postane redovnica v Rimu. Spominjanja mučeniške smrti sv. Florjana pa potekajo (po pripovedi) 4. maja z obhodi in procesijami, obveljal je tudi za zavetnika pred ognjem. V tej hagiografski zgodbi so prisotni številni pripovedni elementi, od dialogov, dramatičnih in literariziranih opisov, npr. Florjanove lepe zunanosti (Koledarček 1862: 35), bolj ali manj klišejska karakterizacija oseb (po Bielerju), npr. Florjanov pogum, dobrosrčnost, vernost.

Devica oglejska (s podnaslovom »Zgodovinska pripovedka«, na koncu te kratke pripovedi je zapisan kot avtor J. Gomilšak²¹) (Koledarček 1864a: 1–8): kratka

²⁰ V Voraginoi *Zlati legendi* je o sv. Bonifacu in sv. Agli zapisano v okviru legende o sv. Bonifacu, mučniku, v kateri pa sv. Florjan ni omenjen: »Boniface was martyred on the fourteenth day of May in Tarsus, the metropolis of Cilicia, and was buried near Rome on the ninth day of June. Blessed Aglae renounced the world and its pomps and distributed everything she owned to the poor and to monasteries, also freeing her slaves. She devoted her life to constant prayer and fasting, and merited such great graces from the Lord Jesus Christ that she became illustrious by the miracles she wrought in his name. She lived in the habit of a religious for twelve years, died worn out by her pious works, and was buried close to the holy martyr« (Voragine 1995a: 291).

²¹ Po vsej verjetnosti gre za prevajalca ali avtorja, ki je Jakob Gomilšak oz. Gomilšek, rojen leta 1943 v Bišu pri Sv. Bolfenku v Slovenskih goricah, umrl leta 1906 v Trstu; bil je duhovnik, pisatelj in pesnik (Grafenauer in Jevnikar 2022).

pripoved ima podan zgodovinski okvir zgodbe, glavna upovedana lika sta Fortunat, vojaški poveljnik, in njegova sestra Digna. Besedilo ima pripovedne značilnosti z značilnim prikazom življenja svetnikov, kot je osebnost glavnega lika Fortunata, njegovega življenja, duhovnosti, vernosti, zatem pojavov čudežnosti. Dogajanje v kratki pripovedi je postavljeno v čas divjanja Atila, »kralja divjih Hunov«, spomladi leta 452 in za časa rimskega cesarja Valentiniana III. Atila prodre s svojo vojsko tudi v slovenske dežele (Štajersko, Koroško, Kranjsko) do znanega Ogleja oz. Aquileie. Po pripovedi je evangelist Marko tja prinesel krščanstvo, postavljen je bil sedež nadškofa in patriarha,²² pri čemer so oglejski patriarhi ustanovili tudi ptujsko in celjsko škofijo. Junak v zgodbi je v mladosti spreobrnjeni kristjan Fortunat, ki se bori za krščanstvo, domovino, za čednostno sestro in krščansko devico Digno. V neusmiljenem boju za krščansko vero s Huni (z vodjem Atilo) Fortunat, zaščitnik Digne, pade. Prisoten je tudi motiv čudeža: pred nasiljem Atila so Digno varovali nebeški angeli, da je lahko ohranila devištvo (kar je razvidno iz naslova zgodbe), umrla je mučeniške smrti. V zgodbi sta prikazana tudi padeč Ogleja in nasilna smrt Atila. Zgodba *Devica oglejska*, objavljena v *Koledarčku Družbe svetega Mohora za navadno leto 1865*, je bila zadnja objavljena hagiografska kratka pripoved v obravnavanih in pregledanih koledarjih Mohorjeve družbe.

2.2 Pripovedni poučni zgledi in besedila s hagiografskimi prvini v obravnavanih Mohorjevih koledarjih

Do konca obravnavanega obdobja so v Mohorjevih koledarjih zatem prevladovali samostojni kratki pripovedni poučni zgledi, kot smo jih poimenovali, in so veliko krajši kot hagiografske kratke pripovedi, zato pripovedno tudi manj razviti. V njih se pojavljajo liki, ki so predstavljali svetniške, svetopisemske ali tudi cerkvene osebe (npr. puščavniki, opati, menihi, nune, papeži, kralji idr.), pojavljajo se predvsem v funkciji didaktičnosti in v skladu s krščanskim moralnim kodeksom. Pripovedni zgled (eksempel) prvotno v pridigi, iz katere izhaja, sicer ponazarja neko misel, idejo, pojem ali etično vodilo, kar podaja čutno nazorno kot mimezis oseb in dogodkov, jih na takšen način približuje tudi naslovnikom. Prikazuje vzorce obnašanja, ki jih je treba posnemati, ali pa takšne, ki se jih je treba izogibati. Zgled se prav tako odlikuje s pripovedno razsežnostjo, bodisi s strnjeno ali bolj razvito zgodbo (Juvan 2000:

²² O prenosu krščanstva in nadškofije v Oglej oz. Aquileio je zapisano v Voraglinovi *Zlati legendi* v okviru življenjepisa evangelista sv. Marka (Voragine 1995a: 243).

118–119). Pripovedne zglede v analiziranih koledarjih Mohorjeve družbe, v katerih se pojavljajo liki, kot so svetniki in svetnice, svetopisemske ali cerkvene osebe, lahko razumemo tudi kot osamosvojene zglede ali eksemple, ki imajo svoj izvor v srednjeveškem kronističnem pisanju in cerkvenem govorništvu (npr. kot basen, zgodovinska in spominska pripoved ali anekdota, čudežna zgodba) (Bošnjak 2010: 73; Koruza 1997: 160). Podani naslovi takšnih osamosvojenih zgledov iz *Koledarčka Družbe svetega Mohora za navadno leto 1861*, v katerem jih je bilo znotraj obravnavanega obdobja objavljenih največ (kar šest), so naslednji: *Moder svet*, *Opat Lucij in puščavniki*, *Trojen smeh*, *Mojzes in jagnje*, *Začetek opoldanskega zvonjenja* in *Početek samostanov*. Zadnji predstavlja zelo zanimiv primer zgloda, saj podaja primer iz življenja svetnika Antona puščavnika in eremitov. Po letu 1864 (leto izida) se pojavljajo le še posamezni pripovedni zglede iz življenja svetniških oseb, kar datiramo do leta 1868 (prav tako leto izida), ko se te pripovedne oblike hagiografskega diskurza pojavijo kar trikrat, za tem letom pa se tovrstni zglede ne pojavljajo več (glej tabelo 1).

Zanimivo je, da so skozi celotno obravnavano obdobje za raziskavo pregledanih Mohorjevih koledarjev prisotna tudi posamezna poučna besedila s sklici na svetniške osebe (aluzije), vendar brez obnavljanja njihovih življenjskih zgodb, za kar je dober primer besedilo *Patroni rokodelcov in obertnikov*, objavljeno v *Koledarčka Družbe svetega Mohora za navadno leto 1861*, v katerem se pojavlja sklicevanje na »patrone« oz. zavetnike v poučnem besedilu – gre za pregled svetnikov, svetnic, zavetnikov, zavetnic ter njihovih področij delovanja, ponekod tudi samo z zelo kratkimi pojasnili glede načina njihove smrti, kar se navadno veže s področji zavetništva ali t. i. patronatov: npr. sv. Jožef je bil za časa življenja tesar, zato je zavetnik tesarjev; sv. Janez Evangelist, ki je pil iz keliha strup, je zavetnik steklarjev; sv. Jernej, ki so mu odrli kožo s telesa, je zavetnik strojarjev; sv. Elizabeta, znana po dobrotljivosti, je zavetnica pekov; sv. Katarina je zaradi svoje učenosti zavetnica tiskarjev, voznikov ter kolarjev; sv. Kristina, ki je utonila z mlinskim kamnom okrog vratu, je zavetnica mlinarjev (Koledarček 1860c: 47–50).

2.3 Kratka biografska besedila in drugi biografski zapisi v obravnavanih Mohorjevih koledarjih

Od leta 1869 (leto izida) naprej je Mohorjev koledar sestavljen iz koledarskega dela in obsežnega imenika družnikov, družnic, v tej povezavi se pojavljajo le še različna besedila s posameznimi sklici na svetniške osebe. V pregledanih letnikih Mohorjevih koledarjev po tem letu prevladujejo predvsem poučno-strokovni in informativni zapisi ter občasno posamezne moralno-poučne koledarske kratke pripovedi brez svetniških dodatkov. Vendar so bila že vzporedno s hagiografskimi kratkimi pripovedmi in krajšimi pripovednimi zgledi (kot tudi kasneje v celotnem obravnavanem obdobju) objavljena posamezna kratka biografska besedila v prevladujočem številu predvsem o pomembnih možeh, ki so imeli zlasti nacionalno-verski pomen, kot so bili škofi, duhovniki in drugi cerkveni dostojanstveniki, npr. *France Bilc, verli duhoven in domorodec* (Koledarček 1864: 28–32), *Tomaž Kren, ljubljanski škof* (Koledarček 1867: 42–46). Pregled Mohorjevih koledarjev v izbranem obdobju kaže tudi na to, da se od 1882 naprej za vsako leto do 1889 (leti izida) v večjem številu pojavljajo še drugi biografski zapisi ob raznih priložnostih, kot so slavilni zapisi za časa življenja in smrti kot tudi zelo kratki informativni biografski zapisi ob smrti pomembnih posameznikov z nacionalno-verskim in zatem vedno bolj tudi kulturnim pomenom, npr. v čast Josipu Jurčiču, Franu Miklošiču ali Valentinu Vodniku. V Mohorjevem koledarju z letom izida 1885 je kar 17 takih besedil, kar je največ v izbranem obdobju (številčno podrobneje je prikazano v tabeli 1).

Odgovor na porast besedil z biografskimi značilnostmi in upad besedil s hagiografskimi prvinami v Mohorjevih koledarjih obravnavanega obdobja je najti mdr. v spremenjenih družbenopolitičnih razmerah druge polovice 19. stoletja na Slovenskem, in sicer se je slovenska narodna zavest na novo preoblikovala že v revolucionarnem letu 1848 in tako kot v Evropi je narodnopolitično pobudo tudi na Slovenskem prevzelo izobraženstvo. Narodna zavest in kulturne dejavnosti so se nadgradile z jasnim političnim nacionalnim programom Zedinjene Slovenije in se najprej iz Celovca, Dunaja in Gradca postopoma razširile čez ves slovenski prostor. Posledice silovitega narodnostnega sunka so bile ogromne in daljnosežne, saj so Slovenci precej načelno formulirali svoj narodnopolitični program ter ga uspeli spraviti v množično zavest. Z njim so želeli preseči deželno razcepljenost, zavestno so poenotili slovenski knjižni jezik, na organizacijski ravni pa so skušali vzpostaviti politično prepoznavnost, npr. s političnimi društvi in slovenskimi periodičnimi

publikacijami. Po pretresih marčne revolucije je slovensko narodnopolitično gibanje prešlo v kulturniška prizadevanja, v drugi polovici 19. stoletja se je ponovno aktualizirala ideja Zedinjene Slovenije, npr. z meščanskim družabnim življenjem (mdr. s čitalnicami), kar je prek slovenskega časopisja in literarnega ustvarjanja našlo stik s slovenskim podeželjem: »Slovenski tabor je na volitvah v deželne zборе januarja 1867 zabeležil prvi prepričljiv volilni uspeh« (Vodopivec 2010: 73). Program Zedinjene Slovenije je torej izražal poudarjeno potrebo po spremembi dotedanjih zgodovinskih in političnih razmer (Rajh 2008: 79–80; Melik 2002: 37–43; Vodopivec 2010: 65–73).

3 Zaključek

Pričujoča raziskava je pokazala, da so bila v Mohorjevem koledarju izbranega obdobja druge polovice 19. stoletja že od začetka (od leta 1860) naprej objavljena različna besedila s hagiografskimi prvini, zlasti hagiografske kratke pripovedi ali zgodbeni odlomki iz življenja svetniških oseb, zatem pripovedni zgledi z liki svetniških, svetopisemskih ali cerkvenih oseb in besedila s sklici na svetniške osebe, kar vse nazorno prikazuje tabela 1. Prav tako je pregled gradiva pokazal na zanimivo dejstvo, da so v celotnem obravnavanem obdobju v Mohorjevem koledarju objavljali posamezna kratka biografska besedila o osebah predvsem versko-nacionalnega pomena in druge oblike biografskega diskurza, ki so dokaj številčne in so v tabeli 1 opredeljene kot drugi biografski zapisi, kar zajema slavlilne zapise ob raznih priložnostih za časa življenja ali ob smrti pomembnih oseb ter kratke informativne biografske zapise ob smrtih. Podano kaže na to, da se je v kratkih pripovednih besedilih, objavljenih v koledarjih Mohorjeve družbe izbranega obdobja, postopoma stopnjeval kulturni nacionalizem, torej je prišlo do obrata v tem smislu, da je po upadu hagiografskega diskurza porasel biografski (zlasti slavlilni) diskurz, kar med drugim sovпада s pojavom t. i. »kulturnih svetnikov« (po Doviću idr.). Pojav kanonizacije kulturnih svetnikov v okviru specifičnega zgodovinskega procesa, »ki se odvija v širšem okviru vzpona nacionalnih literarnih kultur« na Slovenskem zlasti v drugi polovici 19. stoletja (Dović 2012: 79), se prav tako kaže znotraj objav kratkih pripovednih besedil koledarjev Mohorjeve družbe obravnavanega obdobja.

Priznanje

Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa P6-0156: *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovensčine*, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) iz državnega proračuna.

Viri in literatura

- Kevork B. BARDAKJIAN, 1976: *The Mekhitarist Contributions to Armenian Culture and Scholarship*. Cambridge, Mass: Middle Eastern Dept., Harvard College Library. 10–14.
- Blanka BOŠNJAK, 2010: Vodnikovo prozno delo. *Jezik in slovstvo* 55/1–2. 61–75.
- –, 2020: Slovenski periodični tisk in izbrane strokovne knjige do 1820. *Jezik in slovstvo* 65, 3–4. 201–213.
- Hippolyte DELEHAYE, 1961: *The Legends of the Saints: An Introduction to Hagiography*. 1907. Reprinted University of Notre Dame Press. Dostop 7. 5. 2022 na <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/delehaye-legends.asp>.
- Marijan DOVIČ, 2012: Model kanonizacije evropskih kulturnih svetnikov. *Primerjalna književnost* 35/3. 71–85.
- Ivan GRAFENAUER, Alfonz GSPAN, 2022: Slomšek, Anton Martin (1800–1862). *Slovenski biografski leksikon*. Ur. Petra Vide Ogrin. Dostop 25. 4. 2022 na <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi584693/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Ivan GRAFENAUER in Martin JEVNIKAR, 2022: Gomilšek, Jakob (1843–1906). *Slovenski biografski leksikon*. Ur. Petra Vide Ogrin. Dostop 9. 5. 2022 na <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi207815/>.
- Miran HLADNIK, 1982: Mohorjanska pripovedna proza. *Slavistična revija* 30/4. 389–414.
- –, 2006: *Mohorjeva družba*. Dostop 25. 4. 2022 na Mohorjeva družba – Koropedija.
- Peter HOERES [et al.] (ur.), 2007: Schmid, Christoph Johannes Nepomuk Friedrich von. Die Deutsche Biographie – NDB – NDB-online. Dostop 4. 4. 2022 na <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118759523.html>.
- Aaron T. HOLLANDER, 2020: Comparison as Collaboration: Notes on the Contemporary Craft of Hagiology. *Religions* 2020, 11/1. 31. Dostop 28. 9. 2022 na <https://doi.org/10.3390/rel11010031>.
- Marko JUVAN, 2000: *Vezji besedila: študije o slovenski književnosti in medbesedilnosti*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- KMETIJSKE in rokodelske novice, 1845. 3/8. 31.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1861*, 1860a. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 1–6.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1861*, 1860b. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 6–11.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1861*, 1860c. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 47–50.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1862*, 1861. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 34–37.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1863*, 1862. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 18–48.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1865*, 1864a. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 1–8.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za navadno leto 1865*, 1864b. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 28–32.
- KOLEDARČEK *Družbe svetega Mohora za prestopno leto 1868*. 1867. V Celovcu: Družba sv. Mohora. 42–46.

- Alenka KORON, 2016: Hagiografski diskurz v zgodnjih biografijah o Prešernu. *Kulturni svetniki in kanonizacija*. Ur. Marijan Dovič. Ljubljana: Studia Litteraria.
- Jože KORUZA, 1997: Valentin Vodnik. *Zadovolne Krajnc: izbrano delo*. Ur. Jože Koruza. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Vasilij MELIK, 2002: *Sloveni 1848–1918: razprave in članki*. Maribor: Litera (Documenta et studia historiae recentioris).
- David MOVRIN, 2007: *Hagiografija med rojstvom in dopolnitvijo: odnos med pogansko in krščansko biografijo v pozni antiki: Doktorska disertacija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta, 2007.
- –, 2016: Evropska hagiografija med Bogom in narodom. *Kulturni svetniki in kanonizacija*. Ur. Marijan Dovič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 79–89.
- Ivan MULAČEK, 2022: Gros, Severin (1829–1893). *Slovenski biografski leksikon*. Ur. Petra Vide Ogrin. Dostop 9. 5. 2022 na <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi217112/>.
- Matija OGRIN, 2011: Dober Legent teh Suetnikov. Koroški rokopis iz 18. stoletja. *Primerjalna književnost* 34/3. 65–79.
- Bernard RAJH, 2008: Pogledi na slovensko 19. stoletje. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1–2/79 – Nova vrsta 44, 1.–2. zvezek. 71–82.
- William Granger RYAN, 1995: Introduction. Jacobus de Voragine: *The Golden Legend. Readings on the Saints*. Prev. William Granger Ryan. Del 1. (Četrtni natis in prvi tisk v knjižni obliki. Tiskano v ZDA.) Princeton, N. J.: Princeton University Press. xiii–xviii.
- Massimo A. RONDOLINO, 2017: *Cross-Cultural Perspectives on Hagiographical Strategies: A Comparative Study of the »Standard Lives« of St. Francis and Milarepa*. 1. izd. London: Routledge.
- –, 2019. Some Foundational Considerations on Taxonomy: A Case for Hagiography. *Religions* 10/10. 538.
- Neil J. ROY, 2011: Saints. *Cambridge dictionary of Christian theology*. Ur. Ian A. McFarland, David A.S. Fergusson, Karen Kilby & et al. Cambridge: Cambridge University Press. Dostop 21. 3. 2022 na Saints | Cambridge Dictionary of Christian Theology - Credo Reference (ukm.si).
- Viktor SAXER, Stefan HEID, 2014: Hagiography. *Encyclopedia of ancient Christianity*. Ur. Angelo Di Bernardino. Dostop 30. 8. 2022 na Encyclopedia of Ancient Christianity - Credo Reference (ukm.si).
- Frank C. SENN, 2011: Calendar, liturgical. *Cambridge dictionary of Christian theology*. Ur.: Ian A. McFarland, David A. S. Fergusson, Karen Kilby & et. al. Cambridge: Cambridge University Press. Dostop 21. 3. 2022 na Calendar, Liturgical | Cambridge Dictionary of Christian Theology - Credo Reference (ukm.si).
- Anton Martin SLOMŠEK, 1846: *Drobtinice* 1/1. 3.
- Peter VODOPIVEC, 2010: *Od Pobljnovne slovnice do samostojne države: slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*. 4. izd. Ljubljana: Modrijan.
- Jacobus de VORAGINE, 1995a: *The Golden Legend. Readings on the Saints*. Prev. William Granger Ryan. Del 1. (Četrtni natis in prvi tisk v knjižni obliki. Tiskano v ZDA.) Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- Jacobus de VORAGINE, 1995b: *The Golden Legend. Readings on the Saints*. Prev. William Granger Ryan. Del 2. (Četrtni natis in prvi tisk v knjižni obliki. Tiskano v ZDA.) Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- Andrejka ŽEJN, 2021: *Izbodišča slovenske pripovedne proze. Dvestoletna tradicija slovenske pripovedne proze: od sredine 17. do sredine 19. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC. Dostop 7. 5. 2022 na <https://ispp.zrc-sazu.si/>.

SUMMARY

The contribution covers production of hagiographic texts and language with hagiographic elements in selected periodic publications in the second half of 19th Century, encompassing annual calendars of Mohorjeva družba publications in the period between 1861 and 1890. The St. Mohor Company or Assosiation was established in 1851 in Klagenfurt with the assistance of Andrej Einspieler, Anton

Janežič, Anton Martin Slomšek, and others and among other things it also took care of popularizing the Slovene word and book, however it was mainly religion educational. The calendar periodic publication published in the period considered by the Mohorjeva družba in Klagenfurt was named at first “Koledarček družbe svetega Mohorja”, after which it changed into “Koledar družbe svetega Mohorja“ in 1873. In the beginning of the period considered including 1865, these calendars were mainly publishing narrative texts, which are named with the term hagiographic short story precisely because of their predominant shortness and narrative structure. Then and later, other forms of texts with hagiographic elements appear such as narratively developed illuminating examples, however apart from saintly characters, biblical or ecclesiastical characters can also be found (e. g. hermits, monks, nuns, etc.). Also, in the entire period considered, the Mohor calendars publish individual texts with references to saintly persons, which can also be included to texts with hagiographic elements where narrative characteristics are present.

What is interesting in publications of Mohor calendars in the period considered is the ratio between different forms of texts with hagiographic elements, namely in comparison with appearance of biographical short texts and texts with biographical elements, for example longer or shorter records on various occasions during lives or at death of important individuals who were prevailing in the period considered. With decline of hagiographic short stories and texts with hagiographic elements, such as illuminating examples of saintly, biblical or ecclesiastical characters in the Mohorjeva družba publications considered, publications of individual biographical short texts began to rise as well as more frequent various forms of texts with biographical elements.

